

Els laberints d'un escriptor singular

El dia 23 de novembre s'inaugurarà 'El món de Joan Perucho. L'art de tancar els ulls', al Centre d'Art Santa Mònica. L'exposició és organitzada per KRTU, amb la col·laboració de la Institució de les Lletres Catalanes i restarà oberta fins el 6 de gener de 1999.

Poeta, novel·lista, crític d'art, bibliòfil i gastrònom, home d'infinita curiositat, escriptor que ha sabut moure's entre els rengles de l'erudició amb intel·ligència i humor, Joan Perucho ocupa un lloc singular en la cultura catalana del segle XX. Aquesta singularitat no sols li ve de l'ampli ventall dels seus interessos, sinó del fet que les seves apostes estètiques anaven contra corrent de les lectures artístiques i culturals fetes en clau política i de crítica social.

Per tant, l'exposició és una oportunitat de reivindicar sense com-

plexos l'obra i la figura d'aquest autor i d'atansar-se als seus temes recurrents sense ulleres ideològiques. La idea de l'exposició parteix d'una proposta del crític i estudiós de l'obra de Perucho, Julià Guillamon, amb la col·laboració del crític Daniel Giralt Miracle en l'apartat de les arts plàstiques, i de Leopoldo Pomés en el del muntatge. La frase que dona títol a l'exposició, *L'art de tancar els ulls*, surt d'un article de Perucho que reivindica la idea de l'artista vident. A més a més, l'exposició té l'interès adicional de recuperar i fer descobrir obres i artistes oblidats.

El recorregut. L'exposició es divideix en tres grans àmbits. El primer fa un repàs de les relacions de Perucho amb les arts plàstiques a la dècada dels 60, quan va ser crític d'art a la revista *Destino*, amb una secció que es deia "Invención y criterio de las artes". El segon, "La porta de la identitat", és un recorregut per la vida de l'escriptor a través de fotografies, objectes personals i un vídeo. Finalment, el tercer àmbit proposa una recreació dels temes fonamentals de la seva literatura a través de col·leccions públiques i privades.

La disposició de l'àmbit dedicat a les arts plàstiques presenta quatre sales o ambients: "El País de Meravelles", "El Mèdiu", "Amb la tècnica de Lovecraft" i "La sonrisa de Eros", per aquest mateix ordre. Cadascuna reflecteix els corrents estètics que travessen la dècada

ARXIU

dels 60 i la mirada que hi projecta l'escriptor.

Una sèrie de dibuixos originals de Miró, dedicats a l'escriptor en prova d'amistat i de col·laboració en els llibres *Joan Miró i Catalunya* i *Les essències de la terra*, les fotografies que va fer Leopoldo Pomés per l'assaig de Perucho sobre *Gaudí, una arquitectura de anticipación*, i un mòbil de Moisès Villèlia, ens ajuden a endinsar-nos en els orígens del món poètic de Perucho. El poema *El País de Meravelles* (1956) fa de pòrtic a aquest primer espai.

De l'Informalisme al Pop. Tot i que no en va formar part, la relació de l'escriptor amb el grup Dau al Set es reflecteix en la segona sala, on el visitant és rebut per la veu de Perucho recitant, amb aires tenebrosos, el seu poema *El Mèdiu* (1954). Amb el seu ressò es contemplen les obres de Joan Ponç, Modest Cuixart i Antoni Tàpies, entre les quals figura *L'escarnidor de diademes* (1949), que mai no s'havia exposat públicament.

A França Perucho va descobrir l'escriptor nord-americà H. P. Lovecraft. I això vol dir l'atracció per tot el que té relació amb el món fantàstic i sobrenatural, fet que el porta a publicar, l'any 1954, el primer conte: "Amb la tècnica de Lovecraft". En aquesta sala s'il·lustra la connexió de Perucho amb aquest món des d'un doble vessant, de figuració i d'abstracció. A més de les obres de Josep M. de Sucre i un maniquí obra del primer

Joan Perucho, en una imatge recent (dalt). Damunt d'aquests ratlles, una imatge dels sants del desert.

Subirachs, l'informalisme hi treu el cap amb obres de Tàpies, Saura, Tharrats i Marcel·lí Martí. L'ambientació puja de to amb la recuperació de dos grans fragments del *Sideroploide*, l'escultura monumental de Salvador Aulèstia que es trobava situada al Port de Barcelona, actualment en fase de restauració. Oriol Maspons i Julio Ubiña van fer un reportatge fotogràfic sobre la seva realització que ajudarà a situar l'obra en el temps.

Com a crític d'art, Perucho té una altra singularitat afegida, que és la de fer-se ressò de temes que no cridaven l'atenció o que eren menys tinguts: la il·lustració, la joieria, el disseny, l'arquitectura, el dibuix infantil... L'any 1968 Perucho va publicar un llibre que avui només és possible de trobar, i encara amb sort, a les llibreries de vell: *La sonrisa de Eros*. A les seves pàgines Perucho s'interessava pel còmic, l'erotisme, la ciència ficció i el primer pop-art, que d'una altra banda és el més imaginatiu, i que es correspon també amb una època de prosperitat. Hi ha previst de poder contemplar el llibre en la seva integritat. En aquesta sala també hi ha edicions de la *Bibliothèque d'Érotologie*, de J. J. Pauvert, còmics i revistes de la col·lecció de Perucho (*Planète, Plexus, Midi-Minuit Fantastique, Satanik, Diabolik, Barbarella, Valentina*), i obres originals d'Oriol Maspons, Julio Ubiña, Antoni Pedrós, Artigau i Albert Porta (Zush). Un altre punt d'interès és el còmic que Enric Sió va publicar l'any 1970 a partir d'un dels relats, "El gholó", del llibre de Perucho *Botànica oculta*.

El laberint de la creació. Arribem al tercer gran àmbit travessant una escenografia que representa un jardí o laberint (d'ombres?). Aquest laberint ens introdueix a tres espais que podem entendre com les unitats temàtiques en què s'agrupen els principals referents de l'obra de Perucho: vida espiritual, història natural i novel·les d'aventures.

La vida espiritual és presidida, i se n'alimenta, per la passió bibliòfila de Perucho. "La biblioteca -per Julià Guillamon-, s'ha d'en-

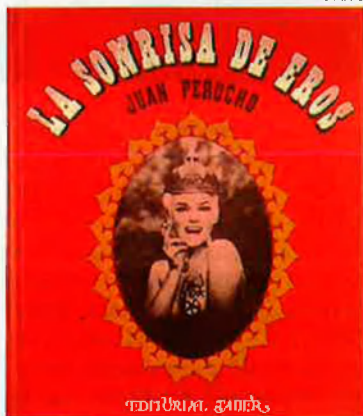
ARXIU

Dos exemples del monstruari sorgit de la fecunda imaginació de l'escriptor a 'Les històries naturals'. A dalt, tenim un *Pteropus vampyrus* o guineu voladora de coll vermell (Museu de Zoologia de Barcelona). A sota, un *Phallus Impudicus*, exemplar jove i exemplar adult (Museu Darder d'Història Natural de Banyoles).

tendre com un element de mutació i de revelació". L'espai és dedicat a aquesta passió, alhora que fa conèixer cadascuna de les facetes de la curiositat de l'escriptor: els llibres de gastronomia, els de màgia i d'història natural, llibres rars i llibres il·lustrats, com ara una edició de l'*Encyclopédie*. Una col·lecció

ARXIU

de miralls i cornucòpies dels segles XVIII i XIX del Museu Balaguer de Vilanova fan un efecte multiplicador de les fotografies de la biblioteca de Perucho. La relació amb la gastronomia és documentada amb una col·lecció d'antics menús que es troben al Museu Balaguer. El seu interès pels cultes orientals i la fe primitiva dels eremites s'il·lustra amb una col·lecció d'art copte del Museu Etnològic de Barcelona. També hi ha representades la pietat popular i els sants de Barcelona, que tantes vegades tutelien els personatges de les novel·les de Perucho. La vida i la mort hi són simbolitzats per un bressol i un llit del segle XIX, envoltats d'ex-vots, custòdies i imatges religioses.

Herbaris, monstres i aventures. Les plantes màgiques, el lapi-

Poeta, crític d'art i novel·lista

Joan Perucho va néixer al barri de Gràcia (Barcelona) l'any 1920. A la Universitat, hi coneix Nèstor Luján, el crític Antoni Vilanova, el músic Manuel Valls i el pintor José María de Martín. A la revista *Alerta* del SEU, comença a escriure poesies i crítica d'art. Per influència de Josep Palau i Fabre, Perucho escriu poesia en català i s'integra als corrents de la resistència cultural de l'època. Participa en la revista *Ariel* i estableix una estreta relació amb Carles Riba i Salvador Espriu.

L'any 1947 publica el seu primer recull de poemes, *Sota la sang*, que seguiran *Aurora per vosaltres* (1951), *El Mèdiu* (1954) i *El País de Meravelles* (1956), que després aparegueren, recollits en un sol volum: "Poesia 1947-1973", a Edicions 62 (1978). L'any 1957 passa a la novel·la amb *Llibres de cavalleries* i escriu la seva obra més coneguda, *Les històries naturals* (1960). Durant la dècada dels 60 dirigeix la col·lecció "Biblioteca de Arte Hispánico" de l'Editorial Polígrafa, i és director literari de la desapareguda Editorial Tàber.

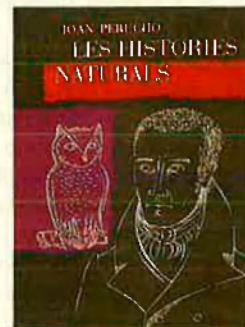
A partir del 1980, i coincidint amb l'excedència de la carrera judicial, Perucho reapareix com a escriptor de novel·les i com a poeta. Tres obres marquen aquest moment: *Les aventures del cavaller Kosmas* (Premi de novel·la Ramon Llull de 1981), *Pamela* (1983) i les poesies del *Quadern d'Albinyana* (1983).

Poemaris seus d'aquests últims anys: *Itineraris d'Orient*

(1985), *La Medusa* (1987), *Cendres & Diamants* –amb un poema inspirat en el quadre de Tàpies "L'escarnidor de diademes"– (1987), *Els dies de la Sicília i la Germània* (1994), *Els jardins botànics* (1996) i *Els pares del desert* (1997).

De les seves novel·les, cal destacar-ne *El baró de Maldà i altres bèsties de l'Infern*, per la qual va rebre, l'any 1995, el Premi Nacional de Literatura espanyol. També són remarcables *La guerra de la Continxina* (1986) i *Els emperadors d'Abissínia* (1989), igual que el seu llibre de memòries *Els jardins de la malenconia*, la *Teoria de Catalunya* (1985) i el recull d'articles de crítica d'art *Semàntica visual* (1986).

Una anècdota pot servir per a il·lustrar la projecció internacional de l'escriptor, no endebades la versió anglesa de *Les històries naturals* (Knopf, 1988) obre les portes a la traducció de la seva obra a més d'una vintena d'idiomes. A una llibreria de Nova York i a l'hora d'anar a pagar el compte, el llibreter en comprovar la identitat de la targeta de crèdit li va preguntar si el nom que hi figurava concordava amb el del famós escriptor Joan Perucho. L'escriptor va haver de signar tots els llibres seus que tenia l'establiment.

ARXIU

D'esquerra a dreta, Joan Miró, Maria Lluïsa Cortès, Joan Perucho i Joan Teixidor, a la galeria René Metras. El pintor va dedicar uns dibuixos a l'escriptor en prova d'amistat que ara es poden observar a l'exposició.

darí fantàstic, els fòssils i els monstres habiten els llibres de Perucho i basteixen una peculiar història natural. L'herbari del segle XVIII de la família Salvador, i un dels més antics d'Europa, que es conserva a l'Institut Botànic de Barcelona, igual que el gabinet d'un naturalista del segle XIX amb animals i material científic del Museu de Zoologia de Barcelona i del Museu Darder de Banyoles, contribueixen a crear el clima adient. En una vitrina es mostren totes les espècies d'animals inventades per Perucho a la novel·la *Les històries naturals*.

El visitant s'introdueix en els temes i en els ambients de les novel·les d'aventures amb una sèrie de làmines del segle XVIII i amb objectes militars dels temps de les guerres carlines. Un mapa de Barcelona dels anys 20, envoltat d'una col·lecció de mapes del Museu Balaguer il·lustren els escenaris de les novel·les de Perucho. Presidint-ho tot, hi ha una galeria de retrats de

ARXIU

personatges històrics que circulen per les seves obres (Antoni de Capmany, Narcís Monturiol, Jaume Salvador) al costat d'uns altres de ficció inventats per Perucho a base de retrats familiars (Pamela Andrews, Ignasi de Siurana, Isidre Nonau). L'exposició es tanca amb una col·lecció d'instruments mecànics provinents del Museu de la

Música de Barcelona i amb l'autòmat *El cantant*, obra del col·laborador de la Fura dels Baus Roland Olbeter. L'autòmat, segons la interpretació que en van fer els surrealistes, simbolitza la mort com a vida mecànica que és, val a dir, desprovista d'ànima.

Marc Soler